

ÁN LỆ TỬ HÌNH “Treo” HAI NĂM TRONG PHÁP LUẬT HÌNH SỰ TRUNG QUỐC VÀ KHUYẾN NGHỊ VỚI VIỆT NAM

MA THỊ THANH HIẾU*

Tóm tắt: Trung Quốc là một trong những quốc gia áp dụng hình phạt tử hình nhiều nhất trên thế giới. Tuy nhiên, việc áp dụng hình phạt tử hình của Trung Quốc đi kèm với hình thức “án xá hai năm” (hay còn gọi là tử hình “treo”), được áp dụng với tội phạm tham nhũng là chủ yếu, đã được coi là một án lệ độc đáo trong chính sách hình phạt của nước này. Vào giai đoạn cuối của thời gian ân xá, án tử hình có thể được giảm xuống tù chung thân, tù có thời hạn 25 năm nếu người bị kết án khắc phục hậu quả, lập công lớn trong thời gian này. Bài viết tập trung nghiên cứu chính sách ân xá hai năm cùng với hình phạt tử hình trong chính sách pháp luật của Trung Quốc, từ đó đánh giá ý nghĩa của chính sách này cũng như đưa ra khuyến nghị cho Việt Nam.

Từ khóa: Tử hình, tử hình treo, Luật hình sự, Trung Quốc, chính sách pháp luật, pháp luật nước ngoài, nhân quyền, án lệ

Ngày nhận bài: 30/3/2023; Biên tập xong: 18/5/2023; Duyệt đăng: 24/7/2023

PRECEDENT OF TWO YEARS “SUSPENDED” DEATH PENALTY IN CHINESE CRIMINAL LAW AND RECOMMENDATIONS TO VIETNAM

Abstract: China is one of the countries that death penalty has been most widely used. However, death penalty in China goes along with “two-year amnesty” (also known as “suspended” death penalty), which is mainly applied to corruption crimes and considered as a unique precedent in this country’s penal policy. At the end of the amnesty period, the death penalty can be reduced to life imprisonment, determinate imprisonment of 25 years if the convict overcomes most of the consequences and makes great achievements during this time. The article studies the two-year amnesty policy and death penalty in Chinese legal policy, thereby assesses its significance and proposes recommendations for Vietnam as well.

Keywords: Death penalty, “suspended” death penalty, criminal law, China, policy law, foreign law, human rights, precedent

Received: Mar 30th, 2023; Editing completed: May 18th, 2023; Accepted for publication: Jul 24th, 2023

1. Mở đầu

Hình phạt tử hình được coi là hình phạt nghiêm khắc nhất của Nhà nước đối với người có hành vi phạm tội¹. Do tính chất hà khắc của hình phạt tử hình, cũng như theo khuyến nghị của các công ước quốc tế về bảo vệ quyền sống như một quyền tuyệt đối, thiêng liêng nhất của con người (Tuyên ngôn thế giới về quyền con người năm 1948 (UDHR), Công ước về các quyền dân sự và chính trị năm 1966 (ICCPR), Công ước về quyền trẻ em, Công ước về ngăn ngừa và trừng trị tội diệt chủng, Công ước về trấn áp và trừng trị tội

Apacthai...), nhiều quốc gia, các tổ chức phi chính phủ trên thế giới đã và đang vận động các quốc gia xóa bỏ án tử hình. Xu hướng này thể hiện rất rõ ràng khi nhiều quốc gia đã bãi bỏ hình phạt tử hình hoặc ngừng áp dụng hình phạt tử hình trên thực tế cũng như trong các văn bản quy phạm pháp luật chính thức². Việt Nam và Trung Quốc là hai đại diện của châu Á vẫn giữ hình phạt tử hình trong hệ thống pháp luật

* Email: Hieumtt@tnus.edu.vn

Thạc sĩ, Khoa Luật, Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên

² Nguyễn Toàn Thắng, Nguyễn Thị Hồng Yến, Lê Minh Trang, Hình phạt tử hình trong pháp luật Việt Nam và mối quan hệ với việc thực hiện khuyến nghị của Ủy ban nhân quyền về bãi bỏ hình phạt tử hình, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 11 (459), tháng 06/2022.

¹ Vũ Đình Hoàng, Xu hướng xóa bỏ hình phạt tử hình trên thế giới và ở Việt Nam, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 11 (435), tháng 6/2021.

hình sự và Trung Quốc được đánh giá là quốc gia áp dụng nhiều án tử hình nhất trong năm 2022³.

Một trong những điểm đặc biệt của Luật Hình sự Trung Quốc đó là hình thức “ân xá hai năm” có thể được áp dụng song hành khi một người bị tuyên án tử hình, trong trường hợp việc thi hành án ngay lập tức không được coi là “cần thiết” (hay còn gọi là tử hình “treo”)⁴. Vào giai đoạn cuối của thời gian ân xá, án tử hình có thể được giảm xuống tù chung thân, tù có thời hạn 25 năm nếu người bị kết án khắc phục hậu hết hậu quả, lập công lớn trong thời gian này. Có nhiều quan điểm nghiên cứu của các nhà nghiên cứu nước ngoài đánh giá rất đa chiều về hình thức này. Nếu một số học giả Trung Quốc coi án tử hình “treo” là một sự “sáng tạo”, sự “đóng góp độc đáo” về hình phạt với pháp luật quốc tế⁵ thì nhiều quan điểm khác chỉ trích, cho rằng đây là hình thức “tàn ác”, “vô nhân đạo” khi đặt người bị kết án trong trạng thái hồi hộp, lo lắng, căng thẳng suốt hai năm rày, bao giờ mới phải đối mặt với cái chết, thậm chí có quan điểm đó là sự vi phạm nhân quyền, hạ thấp nhân phẩm con người theo luật nhân quyền quốc tế⁶.

2. Hình phạt tử hình “treo” hai năm trong pháp luật hình sự Trung Quốc

2.1. Khái quát về hình phạt tử hình trong Luật Hình sự Trung Quốc và hình phạt tử hình “treo”

Luật Hình sự Trung Quốc rất nghiêm

khắc, với nhiều tội danh có thể bị tử hình. Bộ luật Hình sự (BLHS) năm 1979 có 74 tội danh có thể bị tử hình, và trong BLHS năm 1997 vẫn còn hiệu lực cho đến ngày nay, 68 tội danh có thể bị tử hình, bao gồm 24 tội phạm bạo lực và 44 tội phạm phi bạo lực như tội phạm kinh tế và tham nhũng (một số nghiên cứu còn cho rằng đến 76 tội danh). BLHS năm 1997 được sửa đổi vào năm 2011, hình phạt tử hình được giữ nguyên, nhưng số tội danh bị tử hình đã giảm đi 13 tội còn 55 tội danh. Khi được sửa đổi lần tiếp theo vào năm 2015, hình phạt tử hình đã giảm thêm 09 tội danh, hiện nay số tội danh bị tử hình trong Luật Hình sự Trung Quốc là 46 tội, bao gồm 24 tội phạm bạo lực và 22 tội phạm phi bạo lực và đều được xác định đáp ứng các tiêu chí “tội phạm đặc biệt nghiêm trọng”.

Cụ thể, trong BLHS Trung Quốc các tội danh sau có quy định hình phạt tử hình: Các tội trong chương tội xâm phạm an ninh quốc gia nếu có hành vi phạm tội đặc biệt nghiêm trọng; hành vi chế tạo, mua bán, vận chuyển, gửi bưu kiện, tàng trữ súng ống, đạn dược, chất nổ (Điều 125); hành vi trộm cắp, cướp giật súng ống, đạn dược, chất nổ, hoặc phạm tội trộm cắp, cướp giật mang tính nguy hại, phóng xạ, truyền nhiễm bệnh, gây hại đến trật tự công cộng (Điều 126); các tội trong chương tội phạm xâm phạm trật tự kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa như: Hành vi sản xuất, bán hàng thuốc giả với liều lượng đủ làm chết người hoặc gây tổn hại đặc biệt nghiêm trọng đến sức khỏe con người ở các điều: Điều 141 và Điều 144, hành vi buôn lậu (Điều 151), hành vi làm tiền giả (Điều 170), hành vi gian dối tiền tệ với số lượng đặc biệt lớn và gây tổn thất nặng nề cho Nhà nước và nhân dân (Điều 199), hành vi xâm phạm quản lý chứng từ thu thuế (Điều 205, Điều 206); các tội trong chương tội xâm phạm quyền tự do thân thể, quyền dân chủ của công dân như: Hành vi giết người (Điều 232), hành vi cố ý gây thương tích (Điều 234), hành vi hiếp dâm trẻ em (Điều 236), hành vi loạn luân với trẻ em (Điều 237),

³ Xem tại: <https://worldcoalition.org/2022/02/15/china-death-penalty-2022/>

⁴ Matthew Seet (2017), China’s Suspended Death Sentence with a Two-Year Reprieve: Humanitarian Reprieve or Cruel, Inhuman and Degrading Punishment?, “A Legal History of Asia”, *NUS Law Working Paper*, 2014/001, January 2014, www.law.nus.edu.sg/wps/

⁵ Michael Palmer, The People’s Republic of China, in 2 CAPITAL PUNISHMENT: GLOBAL ISSUES AND PROSPECTS 105, 120 (Peter Hodgkinson & Andrew Rutherford eds., 1996).

⁶ Matthew Seet.

hành vi giam giữ trái pháp luật (Điều 238), hành vi bắt cóc (Điều 239), hành vi buôn bán người (Điều 240), hành vi tiến hành bức cung (Điều 247) và hành vi đánh đập, ngược đãi với những người bị giam quản (Điều 248); trong chương tội xâm phạm tài sản có hành vi cướp tài sản (Điều 263); các tội trong chương tội xâm phạm trật tự quản lý xã hội như hành vi gây rối trật tự công cộng (Điều 295), hành vi xâm phạm hoạt động tư pháp (Điều 317), hành vi xâm hại việc quản lý di sản (Điều 328), hành vi buôn lậu, mua bán, vận chuyển và sản xuất ma túy (Điều 347, Điều 355), hành vi tổ chức, cưỡng bức bán dâm (Điều 358); các hành vi trong chương tội gây nguy hại cho lợi ích quốc phòng (Điều 369 và Điều 370); các tội trong chương tội vi phạm chức trách của quân nhân (từ Điều 420 đến Điều 451), có 12 hành vi có quy định hình phạt tử hình ở các điều: Điều 421, Điều 422, Điều 423, Điều 424, Điều 426, Điều 430, Điều 431, Điều 432, Điều 433, Điều 438, Điều 439, Điều 446 của BLHS Trung Quốc.

Bộ luật Tố tụng hình sự Trung Quốc năm 1979, sửa đổi năm 2012 quy định việc xét xử phúc thẩm tất cả các vụ án tử hình đều phải do Tòa án nhân dân tối cao xét xử; thẩm phán phải xét hỏi bị cáo và lắng nghe ý kiến của luật sư khi xem xét bản án tử hình; áp dụng tiêu chuẩn cao hơn về chứng cứ trong các vụ án tử hình và chủ động thiết lập hệ thống loại trừ chứng cứ bất hợp pháp trong các vụ án tử hình. Những sửa đổi trong Bộ luật Tố tụng hình sự này được đánh giá là giảm tình trạng lạm dụng hình phạt tử hình ở một mức độ nào đó. Tuy nhiên, số liệu thống kê về án tử hình được coi là bí mật quốc gia và không được công bố chính thức⁷.

Nguyên tắc áp dụng hình phạt tử hình “treo” thường được các Tòa án tại Trung Quốc áp dụng như một biện pháp thay thế cho việc thi hành án ngay lập tức trong

trường hợp các thẩm phán còn nhiều tranh cãi, quan điểm, ý kiến giải quyết vụ việc chưa thống nhất được, hoặc chứng cứ của vụ việc là chưa đầy đủ đến mức có thể đặt ra nghi vấn là bị cáo không có tội. Thay vì áp dụng nội dung của nguyên tắc “suy đoán vô tội” tức là nếu không có đủ căn cứ, vẫn nghi ngờ thì tuyên bố không có tội, các thẩm phán Trung Quốc thường giải thích nội dung này theo hướng “nếu có nghi ngờ thì được giảm án”.

Bên cạnh đó, pháp luật hình sự Trung Quốc cũng có những quy định mang tính chất nhân đạo liên quan đến hình phạt tử hình. Đó là việc quy định không áp dụng hình phạt này đối với hai đối tượng đặc biệt: Người chưa đủ 18 tuổi khi phạm tội và phụ nữ có thai khi xét xử. Bên cạnh đó, trong BLHS của nước này còn có quy định về vấn đề hoãn thi hành án tử hình và căn cứ để được thay bằng hình phạt tù có thời hạn trong thời gian hoãn thi hành. Về hình thức thi hành án tử hình, bên cạnh hình thức xử bắn, Trung Quốc hiện nay cũng có thêm hình thức thi hành án phổ biến trên thế giới: Hình thức tiêm thuốc độc⁸.

2.2. Điều kiện áp dụng hình phạt tử hình “treo” hai năm

Hình phạt tử hình “treo” được cho là xuất hiện lâu đời tại Trung Quốc (từ thời nhà Minh và nhà Thanh), nhưng nó chính thức được luật hóa bởi Chính phủ nước này trong một văn bản luật hiện đại là BLHS năm 1979⁹. BLHS này xác định những tội phạm “nghiêm trọng nhất” mới bị tuyên án tử hình, thời hạn 02 năm ân xá đồng thời được tuyên khi tuyên án tử hình nếu việc thi hành ngay lập tức là “không cần thiết” nhưng đây là thời gian người phạm tội phải thực hiện lao động cải tạo, tìm cách lập công để được tiếp tục

⁷ OHCHR (2021), UN Universal Periodic Review of China. Mid-term Report, The Rights Practice. November 2021.

⁸ Đại học Quốc gia Hà Nội (2009), *Những điều cần biết về hình phạt tử hình*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr. 166-169.

⁹ Hong Lu & Terence D. Miethe (2007), *China's death penalty: History, law and contemporary practices*, 66 (2007).

giảm án. Dù chính sách tử hình “treo” thay đổi khác nhau qua mỗi thời kỳ ở Trung Quốc, tuy nhiên nhiều học giả và cán bộ nhà nước đánh giá đây là hình thức mang tính “khoan dung đặc biệt”, xuất phát từ sự nhân văn của dân tộc Trung Hoa¹⁰.

Trong BLHS Trung Quốc năm 1997 tuyên bố hình phạt tử hình chỉ áp dụng với “tội phạm nghiêm trọng” và hình thức ân xá 02 năm cũng được áp dụng với nguyên tắc tương tự. Điều 48 BLHS Trung Quốc quy định: “Tử hình chỉ được áp dụng với người phạm tội đặc biệt nghiêm trọng. Nếu chưa cần thiết phải thi hành án ngay đối với người bị kết án tử hình, có thể tuyên hoãn thi hành án tử hình sau 02 năm ngay tại thời điểm tuyên bản án tử hình.

Trừ các bản án tử hình do chính Tòa án nhân dân tối cao tuyên theo luật định, tất cả các bản án tử hình khác phải được gửi lên Tòa án nhân dân tối cao phê chuẩn. Tòa án nhân dân tối cao có thể quyết định hoặc phê chuẩn bản án tử hình được hoãn thi hành”.

Sau khi hoãn thi hành án 02 năm thì các cơ quan tố tụng đánh giá về tình hình của người bị kết án để xử lý theo một trong ba trường hợp sau: (1) Trong thời gian hoãn thi hành án phạt tử hình nếu người bị kết án không cố ý phạm tội mới sẽ được giảm hình phạt tử hình xuống chung thân (Điều 50); (2) Trong thời gian hoãn thi hành án phạt tử hình nếu người bị kết án lập công lớn sẽ được giảm hình phạt tử hình xuống thành hình phạt tù từ 15 năm đến 20 năm; (3) Trong thời gian hoãn thi hành án phạt tử hình nếu người bị kết án cố tình phạm tội, được xác minh là đúng sự thật thì Tòa án ra phán quyết hoặc phê duyệt thi hành hình phạt tử hình.

Như vậy có thể hiểu hình phạt tử hình treo như sau: Tử hình “treo” là hình thức thi hành hình phạt tử hình có điều kiện

của pháp luật hình sự Trung Quốc, theo đó người bị tuyên án tử hình có một thời gian đình chỉ thi hành án là hai năm để sau đó, có cơ hội giảm án xuống tù chung thân hoặc tù có thời hạn, cho thấy mức độ nghiêm trọng của hành vi phạm tội và khả năng tái phạm của họ giảm xuống, và đây không phải là một hình phạt độc lập.

Theo quan điểm của chính quyền và nhiều nhà nghiên cứu, tuy còn khá nhiều tranh cãi nhưng mục đích của việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” 02 năm là: (1) Sự nhấn mạnh vào khả năng của một số tù nhân sẽ không tiếp tục tái phạm và có khả năng khắc phục hậu quả; (2) Một biện pháp khôn ngoan để giảm nhẹ những áp lực nhất định từ những nỗ lực hạn chế việc áp dụng hình phạt tử hình tại Trung Quốc; (3) Cho thấy sự thay đổi từ nhận thức và hành động của Chính phủ trong việc áp dụng hình phạt đặc thù này¹¹.

Điều kiện để được áp dụng hình phạt này như sau:

Thứ nhất, về nhân thân của bị cáo: Dù hành vi phạm tội của họ là nghiêm trọng nhưng có cơ sở để cho rằng họ có thể không tái phạm/hoặc lập công lớn và không cần thiết phải thi hành án tử hình ngay lập tức.

Thứ hai, về thủ tục: Ngay tại thời điểm tuyên án tử hình, bị cáo cũng sẽ được xem xét và quyết định có thể được hưởng ân xá 02 năm kèm theo hay không. Quyết định của Hội đồng xét xử là rất quan trọng. Cần lưu ý là bị cáo bị tuyên án tử hình ở Trung Quốc đều có quyền nộp đơn kháng cáo bản án lên Tòa án cấp cao hơn, nhưng thường thì án tử hình “treo” lại không được áp dụng thủ tục này.

2.3. Một số đánh giá

Tác giả cho rằng tử hình treo thể hiện sự độc đáo trong chính sách hình phạt hình sự của Trung Quốc vì những lý do sau:

Thứ nhất, việc hoãn án tử hình là một trong những phương thức bảo vệ quyền con người của người phạm tội trong trường

¹⁰ Michelle Miao, (2015), Two Years between Life and Death: A Critical Analysis of the Suspended Death Penalty in China British Academy Postdoc Research Fellow, School of Law, University of Nottingham, UK, DOI: 10.1016/j.jlclj.2015.10.003

¹¹ Michelle Miao, 2015, tldd.

hợp chưa thể xóa bỏ án tử hình, khi người bị kết án có cơ hội được giảm/xóa án.

Trong xu hướng xóa bỏ hình phạt tử hình trên thế giới hiện nay, việc hoãn án tử hình có thể coi là một trong những phương thức trao thêm cơ hội sống cho người bị kết án dựa trên những luận điểm chính như: (1) Chậm/Hoãn tử hình giúp giảm tình trạng oan sai mà không thể khắc phục hậu quả như hình phạt tử hình; (2) Do tính chất tiêu cực cao nhưng lại chưa chắc đã là một biện pháp răn đe, giáo dục người vi phạm hiệu quả của hình phạt tử hình; (3) Chậm/Hoãn tử hình có khả năng giáo dục, răn đe người phạm tội tốt hơn khi ai cũng mong muốn được tiếp tục sống và (4) Bảo vệ được mạng sống của con người mà vẫn có ý nghĩa, sức nặng tượng trưng của án tử hình¹².

Ở một quốc gia chưa thể xóa bỏ án tử hình như Trung Quốc, việc hoãn/chậm thi hành án 02 năm có ý nghĩa không chỉ với người phạm tội mà với cả cơ quan nhà nước có thẩm quyền. Việc kéo dài thời gian được sống giúp người phạm tội có thời gian ăn năn hối cải, tìm cách cải tạo tốt hoặc lập công để tiếp tục sống, mặt khác giúp cơ quan nhà nước giảm mức án oan sai xuống mức thấp nhất có thể. Tức là, án tử hình treo không phải là một bản án được tuyên độc lập, mà luôn chỉ được tuyên khi bị cáo bị áp dụng khung hình phạt tử hình.

Thứ hai, việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” là một chính sách áp dụng pháp luật có chọn lọc theo đường lối, chính sách chính trị và phát triển kinh tế của Đảng, Nhà nước Trung Quốc.

Xét về chính trị, việc giữ hình phạt tử hình của Trung Quốc cũng như một số quốc gia còn quy định án tử hình phải đối mặt với áp lực không nhỏ từ các tổ chức nhân quyền quốc tế. Việc đưa chính sách tử hình “treo” vào áp dụng có thể đánh giá là một phương thức làm giảm cái nhìn

tiêu cực về quan điểm, chính sách áp dụng hình phạt tử hình hà khắc của quốc gia này trước các tổ chức nhân quyền.

Cũng theo quy định tại các công ước quốc tế về nhân quyền như Điều 3 UDHR, Điều 6 ICCPR, cũng như đánh giá của nhiều nghiên cứu, việc áp dụng án tử hình nói chung và án tử hình tại Trung Quốc nói riêng bị đánh giá là có thể bị áp dụng một cách tùy tiện¹³, và khuyến nghị các quốc gia bảo đảm quyền sống của mỗi người trong giới hạn hình phạt tử hình chỉ có thể áp dụng với các tội phạm “nghiêm trọng nhất”. Theo quy định của BLHS Trung Quốc, tội phạm chịu án tử hình hiện nay bao gồm các tội phạm xâm phạm tính mạng con người, tội phạm ma túy, tội phạm kinh tế và tội phạm chức vụ và được đánh giá là không đáp ứng giới hạn này. Việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” 02 năm như một dạng án lệ cho các tội phạm chưa hoàn toàn thỏa mãn dấu hiệu “nghiêm trọng nhất” là biện pháp có vẻ hợp lý hơn trong đấu tranh với tội phạm tại Trung Quốc.

Về kinh tế, theo thống kê về các vụ án được áp dụng án tử hình “treo” tại Trung Quốc có thể thấy, chủ yếu các tội phạm tham nhũng, tội phạm kinh tế được áp dụng thường xuyên nhất. Cũng theo một số nghiên cứu cho thấy, người thân và gia đình người phạm tội đã khắc phục hậu quả của hành vi phạm tội thông qua việc bồi thường bằng tiền lại cho Nhà nước khoản lợi bất chính thu được từ hành vi phạm tội mà có. Trên cơ sở này, người phạm tội có thể được giảm án tử hình xuống chung thân sau 02 năm hoãn tử hình. Điều này có thể trở thành một khuyến nghị cho Việt Nam khi việc thu hồi tài sản tham nhũng và tài sản thất thoát từ các đại án kinh tế hiện nay là rất khó khăn¹⁴.

¹² Franklin Zimring & David Johnson (2012), Public Opinion and Death Penalty Reform in the People's Republic of China, 3 City University of Hong Kong Law Review 189, 195.

¹³ Meaghan Sunderland, Criminal Law Reform in the People's Republic of China: Any Hope for those facing the Death Penalty?, 8 APPEAL: REVIEW OF CURRENT LAW AND LAW REFORM 18, 27 (2002).

¹⁴ Bùi Thị Thu Huyền (2021), *Thu hồi tài sản tham nhũng: Thực trạng và những vấn đề đặt ra*, <https://>

Thứ ba, xét trên khía cạnh lập pháp, tử hình “treo” hai năm là một loại án lệ được áp dụng với một số tội phạm nhất định và có điều kiện.

Theo quy định, tử hình “treo” hai năm là một án lệ được quyết định bởi Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc. Không có nghiên cứu nào cho thấy bản án dạng này là vô nhân đạo hay phát sinh các nguy cơ tâm lý với người bị kết án. Dù rằng bản án này hoàn toàn có thể được sửa đổi bất kỳ thời điểm nào trong thời gian 02 năm hoãn thi hành án, tức án tử hình có thể được thi hành ngay lập tức nếu người phạm tội “có dấu hiệu tái phạm” hoặc “chống lại yêu cầu cải tạo” trong tù. Điểm đặc biệt của hình phạt tử hình “treo” hai năm đó là quyết định hình phạt vào cuối thời hạn 02 năm, khi mà người phạm tội đã được giáo dục, cải tạo, khắc phục hậu quả và chính vì vậy, tính nguy hiểm cho xã hội đã được giảm xuống mức thấp nhất.

Tác giả không đồng tình với quan điểm nghiên cứu cho rằng việc chậm trễ thi hành án tử hình trong hình thức tử hình “treo” hai năm như trên gây ảnh hưởng đến con người, hạ thấp nhân phẩm của người phạm tội. Việc chậm thực thi tử nó không phải là một hình phạt tàn ác, vô nhân đạo và hạ thấp nhân phẩm mà chính các điều kiện giam giữ tử tù, cách thức quản lý, giáo dục tử tù mới là những căn cứ để đánh giá bản chất của việc có ảnh hưởng tới quyền con người của họ không. Đây cũng là cách tiếp cận được Ủy ban Nhân quyền Liên Hợp Quốc thông qua¹⁵. Về nguyên tắc, thủ tục

tổ tụng tư pháp kéo dài tử nó không cấu thành tội ác, hoặc đối xử vô nhân đạo hoặc hạ thấp phẩm giá ngay cả khi chúng có thể là nguồn gây căng thẳng tinh thần cho các tù nhân bị kết án. Đương nhiên điều này không có ý nghĩa khuyến khích các quốc gia đẩy nhanh việc thi hành án tử hình¹⁶ mà có ý nghĩa lớn hơn trong việc thúc đẩy chế độ an sinh tốt hơn cho tù nhân cũng như giảm án cho họ.

3. Một số khuyến nghị cho Việt Nam

Có thể thấy những điểm tương đồng nhất định trong chính sách hình sự nước ta và Trung Quốc khi vẫn giữ án tử hình với những tội danh nhất định, đương nhiên khi xây dựng quy định, chúng ta cũng phải đối mặt với những áp lực lớn từ các tổ chức nhân quyền quốc tế khi Việt Nam đã gia nhập các công ước về nhân quyền. Đối với khuyến nghị về xóa bỏ hình phạt tử hình, có thể thấy hình phạt này vẫn được quy định trong BLHS và được thi hành trên thực tế nên Việt Nam chưa thể đáp ứng được khuyến nghị này mà chỉ có thể giảm thiểu, hạn chế, tiến tới xóa bỏ hình phạt tử hình. Tuy nhiên, lộ trình xóa bỏ án tử hình tại Việt Nam chắc chắn chưa thể hoàn tất trong những năm tới.

Hình phạt tử hình đã được loại bỏ nhiều trong BLHS năm 2015 so với các Bộ luật trước đây, tuy nhiên, hình phạt tử hình trong pháp luật vẫn còn nhiều hạn chế so với các nước trên thế giới và Điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên. Thực tiễn xét xử ở Việt Nam cho thấy, hình phạt tử hình được áp dụng chủ yếu với những loại tội phạm sau: Tội giết người; các tội phạm về tham nhũng; các tội phạm về ma túy; tội hiếp dâm trẻ em. Những áp lực từ các tổ chức nhân quyền trong vấn đề này là không nhỏ. Bên cạnh đó, theo báo cáo của Ủy ban Tư pháp của Quốc hội, vẫn có tình trạng oan sai xảy ra từ chính giai đoạn khởi tố, điều tra, truy tố và xét xử¹⁷. Với tỷ lệ

noichinh.vn/nghien-cuu-trao-doi/202108/thu-hoi-tai-san-tham-nhung-thuc-trang-va-nhung-van-de-dat-ra-310008/

Báo cáo số 189-BC/BCSD, ngày 04/6/2020 của Ban Cán sự Đảng Viện kiểm sát nhân dân tối cao.

¹⁵ Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, Dec. 19, 1966, 999 U.N.T.S. 171.

P. R. Gandhi, The Human Rights Committee and the Death Row Phenomenon, 43 INDIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 1, 60 (2003).

¹⁶ Johnson v. Jamaica, (No. 588/1994), U.N. Doc. CCPR/C/56/D/588/1994 (1996).

¹⁷ <https://tuoitre.vn/bao-cao-cua-toa-an-vien-kiem-sat>

các hình phạt bị áp dụng hình phạt tử hình trong BLHS khá cao, xem xét với tình trạng oan sai của hệ thống tư pháp, sẽ là rất quan ngại nếu không có biện pháp, thời gian xét lại những bản án này.

Chính vì vậy, tác giả cho rằng chúng ta có thể học hỏi kinh nghiệm của Trung Quốc về xây dựng mô hình tương tự hình phạt tử hình “treo” hai năm để giải quyết những hạn chế còn tồn tại nêu trên. Cụ thể là:

Một là, Việt Nam có thể nghiên cứu đưa mô hình hoãn/chậm thi hành án tử hình trong một khoảng thời gian nhất định, tương tự như hình phạt tử hình “treo” hai năm của Trung Quốc vào pháp luật hình sự trong thời gian tới. Việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” có thể được thực hiện dưới dạng án lệ của Tòa án nhân dân tối cao ban hành.

Hai là, việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” có thời hạn chỉ nên áp dụng với một số tội phạm cụ thể như tội phạm kinh tế, tội phạm tham nhũng và chức vụ hưởng tới mục đích khắc phục hậu quả của tội phạm cao nhất, chứ không nhằm mục đích trừng phạt nặng nề (áp dụng có điều kiện). Việc áp dụng hình phạt này cũng phải đặt ra những điều kiện cụ thể như: (1) Tội phạm không thuộc nhóm tội phạm đặc biệt nghiêm trọng và (2) các thiệt hại gây ra có thể khắc phục toàn bộ được bằng vật chất; (3) người phạm tội có khả năng giáo dục, cải tạo tốt trong tương lai.

Ba là, việc áp dụng hình phạt tử hình “treo” thể hiện ý nghĩa nhân văn, nhân đạo trong chính sách hình sự của Việt Nam, đồng thời cũng thể hiện được tính tích cực của Việt Nam trong nỗ lực chọn lọc, tiến tới xóa bỏ án tử hình trong thời gian tới./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, Dec. 19, 1966, 999 U.N.T.S. 171.

an-oan-giam-dan-theo-tung-nam-20210325101324694.htm

2. P. R. Gandhi, The Human Rights Committee and the Death Row Phenomenon, 43 INDIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 1, 60 (2003).

3. Johnson v. Jamaica, (No. 588/1994), U.N. Doc. CCPR/C/56/D/588/1994 (1996).

4. Meaghan Sunderland, Criminal Law Reform in the People’s Republic of China: Any Hope for those facing the Death Penalty?, 8 APPEAL: REVIEW OF CURRENT LAW AND LAW REFORM 18, 27 (2002).

5. Michelle Miao, (2015), Two Years between Life and Death: A Critical Analysis of the Suspended Death Penalty in China British Academy Postdoc Research Fellow, School of Law, University of Nottingham, UK, DOI: 10.1016/j.ijlcrj.2015.10.003.

6. Vũ Đình Hoàng, Xu hướng xóa bỏ hình phạt tử hình trên thế giới và ở Việt Nam, *Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp*, số 11 (435), tháng 6/2021.

7. Nguyễn Toàn Thắng, Nguyễn Thị Hồng Yến, Lê Minh Trang, Hình phạt tử hình trong pháp luật Việt Nam và mối quan hệ với việc thực hiện khuyến nghị của Ủy ban nhân quyền về bảo vệ hình phạt tử hình, *Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp*, số 11 (459), tháng 06/2022.

8. Xem tại: <https://worldcoalition.org/2022/02/15/china-death-penalty-2022/>.

9. Matthew Seet (2017), China’s Suspended Death Sentence with a Two-Year Reprieve: Humanitarian Reprieve or Cruel, Inhuman and Degrading Punishment?, “A Legal History of Asia,” NUS Law Working Paper 2014/001, January 2014, www.law.nus.edu.sg/wps/.

10. Bùi Thị Thu Huyền (2021), *Thu hồi tài sản tham nhũng: thực trạng và những vấn đề đặt ra*, <https://noichinh.vn/nghien-cuu-trao-doi/202108/thu-hoi-tai-san-tham-nhung-thuc-trang-va-nhung-van-de-dat-ra-310008/>.

11. Báo cáo số 189-BC/BCSD, ngày 04/6/2020 của Ban Cán sự Đảng Viện kiểm sát nhân dân tối cao.

12. Franklin Zimring & David Johnson (2012), Public Opinion and Death Penalty Reform in the People’s Republic of China, 3 City University of Hong Kong Law Review 189, 195.

13. Michael Palmer, The People’s Republic of China, in 2 CAPITAL PUNISHMENT: GLOBAL ISSUES AND PROSPECTS 105, 120 (Peter Hodgkinson & Andrew Rutherford eds., 1996).

14. OHCHR (2021), UN Universal Periodic Review of China. Mid-term Report, The Rights Practice. November 2021.

15. Hong Lu & Terence D. Miethe (2007), china’s death penalty: History, law and contemporary practices 66 (2007).